

PRAVNI MONITORING MEDIJSKE SCENE U SRBIJI

Izveštaj za jul 2013.

Kingdom of the Netherlands

<http://serbia.nlembassy.org/>

Realizaciju ovog projekta finansijski je podržala Ambasada Kraljevine Holandije.

***Izneti stavovi pripadaju isključivo autorima i ne moraju predstavljati zvaničan stav
Ambasade Kraljevine Holandije.***

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Realizaciju ovog projekta, finansijski je podržala Fondacija za otvoreno društvo, Srbija.

***Izneti stavovi pripadaju isključivo autorima i ne moraju predstavljati zvaničan stav
Fondacije za otvoreno društvo, Srbija.***

SADRŽAJ

I	SLOBODA IZRAŽAVANJA	4
II	MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA.....	10
III	MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA.....	11
IV	MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA	13
	REGULATORNA TELA	13
V	PROCES DIGITALIZACIJE.....	19
VI	PROCES PRIVATIZACIJE	19
VII	ZAKLJUČAK	20

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. Pretnje i pritisci

1.1. Lider Demokratske stranke i gradonačelnik Beograda Dragan Đilas krajem jula poslao je pismo rukovodstvu Radio-televizije Srbije (RTS) u kojem je ukazao na to da republički radiodifuzni servis neoprofesionalno i neobjektivno infomiše građane jer ne daje dovoljno medijskog prostora najvećoj opozicionoj stranci, i na taj način onemogućuje javnosti da čuje kritičko mišljenje. Prema rečima Dragana Đilasa „RTS nije više javni servis evropske, nego naprednjačke Srbije, Srbije diktature i jednoulmlja”. Kao motiv za takvo obraćanje RTS-u, Dragan Đilas je naveo činjenicu da je zamenik predsednika DS-a Bojan Pajtić dobio 15 sekundi u „Dnevniku 2”, dok je Srpska napredna stranka (SNS) dobila dvanaestominutni prilog o rekonstrukciji vlade i uživo uključenje sa Glavnog odbora stranke.

Zakonom o javnom informisanju predviđa se da je javno informisanje slobodno, u interesu javnosti i da ne podleže cenzuri. Niko ne sme, ni na posredan način, da ograničava slobodu javnog informisanja, nijednim načinom podesnim da ograniči slobodan protok ideja, informacija i mišljenja, niti da vrši bilo kakav pritisak ili uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla. S druge strane, Zakon o radiodifuziji predviđa da su javni radiodifuzni servisi u cilju ostvarivanja opšteg interesa u oblasti javnog radiodifuznog servisa dužni da obezbede da programi koji se proizvode i emituju, a posebno programi informativnog sadržaja, budu zaštićeni od bilo kakvog uticaja vlasti, političkih organizacija ili centara ekonomske moći. Zakon takođe predviđa da su javni radiodifuzni servisi dužni da obezbede raznovrsnost i izbalansiranost sadržaja. Zakon, međutim, ne insistira na ravnomernoj zastupljenosti vlasti i opozicije, osim u odnosu na besplatnu predizbornu promociju, koju su javni radiodifuzni servisi dužni da obezbede svim učesnicima u izbornom procesu. Kodeks ponašanja emitera ide nešto dalje i navodi da su svi emiteri, a ne samo javni radiodifuzni servisi, obavezni da u informativnom programu i programu političkih aktuelnosti zadovolje standarde objektivnosti, nepristrasnosti i zabrane diskriminacije. Pod standardom nepristrasnosti podrazumeva se obaveza da se činjenično izveštavanje jasno odvoji od stava, mišljenja ili komentara, da lično uverenje i mišljenje urednika i novinara ne utiču diskriminatorno na izbor teme i način njenog predstavljanja, te da se ne manipuliše izjavama, saopštenjima i sličnim sadržajima s ciljem promene njihovog osnovnog smisla. Posebno, Kodeks ponašanja emitera svim emiterima, a ne samo javnim radiodifuznim servisima, zabranjuje izrazito programsko favorizovanje ili izrazitu diskriminaciju političkih partija, organizacija ili njihovih funkcionera. Koliko god da izjava lidera Demokratske stranke i gradonačelnika Beograda nesumnjivo predstavlja neprihvatljiv pritisak na uređivačku politiku javnog servisa, jedno jeste nesporno: Srbiji manjkaju mehanizmi kroz koje bi se vršila

kvalitativna evaluacija sadržaja koje proizvode i emituju javni servisi. I sama Republička radiodifuzna agencija (RRA), koja je nadležna da vrši kontrolu i da se stara o doslednoj primeni odredaba Zakona o radiodifuziji, između ostalog i u odnosu na to u kojoj meri javni servisi ispunjavaju svoju funkciju i misiju, izveštaje o nadzoru prevashodno svodi na kvantitativnu evaluaciju. Na taj način je izgrađeno i uverenje da nezavisnost podrazumeva ekvidistancu i ravnotežu u sekundama ili minutima koji se posvećuju pojedinim akterima na društvenoj i političkoj sceni. Ovo dalje vodi uverenju da se može povući znak jednakosti između kritičkog mišljenja i ustupanja prostora opoziciji u programima, čime se, zapravo, javnom servisu uskraćuju i pravo i mogućnost da bude izvorno kritičan. Zato ključni problem nije onaj na koji je Dragan Đilas ukazao – da potpredsednik njegove stranke u centralnoj informativnoj emisiji dobija pedeset puta manje vremena od predstavnika vlasti, čak ni pod pretpostavkom da to jeste tačno – već to da li je do toga došlo pod pritiskom, kao i to da li je Javni servis kvalitetno vršio zakonom mu poverenu funkciju.

1.2. Tokom jula meseca Televizija Pink vodila je višednevnu kampanju protiv dnevnog lista „Blic” i njegovog glavnog i odgovornog urednika Veselina Simonovića, objavljivanjem višeminutnih saopštenja u kojima je Željko Mitrović, vlasnik Televizije Pink, iznosio svoje stavove o tom dnevnom listu, nazivajući ga „smrdljivim novinama”, a glavnog i odgovornog urednika „Blica” svakakvim pogrđnim imenima. Tekstove saopštenja pratile su maliciozne montaže u kojima su korišćene fotografije Veselina Simonovića. Pri svemu tome, drugoj strani nije pružana mogućnost da se o takvim navodima izjasni. Udruženje novinara Srbije (UNS) i Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS), Asocijacija medija, pa i pojedini članovi RRA, osudili su ovakvo ponašanje vlasnika televizije „Pink” i okarakterisali ga kao zloupotrebu nacionalne frekvencije u privatne svrhe. Profesionalna udruženja ukazala su na to da ovo nije prvi put da Željko Mitrović na isti način zloupotrebljava nacionalnu frekvenciju i pozvala su Savet RRA da u što kraćem roku reaguje. Goran Karadžić, zamenik Saveta RRA, u izjavi datoj za „Blic” naveo je da je RRA, na osnovu monitoringa i po službenoj dužnosti, i pre nego što je dobila predstavku osnivača „Blica”, pokrenula postupak protiv „Pinka”.

Zakonom o radiodifuziji predviđeno je da su svi emiteri dužni da prilikom emitovanja programa obezbede slobodno, potpuno i blagovremeno informisanje građana i doprinose podizanju opšteg kulturnog i saznavnog nivoa građana. RRA je, između ostalog, nadležna da vrši kontrolu i stara se o doslednoj primeni odredaba Zakona o radiodifuziji, da vrši nadzor nad radom emitera, kao i da u slučajevima nepoštovanja odredaba zakona prema njima preduzima odgovarajuće mere. RRA u tom smislu može emiteru izreći opomenu i upozorenje, a može mu, u skladu sa odredbama Zakona o radiodifuziji, privremeno ili trajno oduzeti dozvolu za emitovanje programa. Kodeks ponašanja emitera izričito predviđa da emiteri imaju obavezu poštovanja nepristrasnosti u izveštavanju. Kod izveštavanja o raspravama koje uključuju sukob bilo koje vrste emiter je dužan da svim stranama koje učestvuju u raspravi pruži mogućnost da u polemici učestvuju na načelno ravnopravan način. Kodeks, takođe, izričito propisuje da nije dozvoljeno prikazivanje jednostranih napada na ličnosti, niti vođenje dugotrajnih ili

ponavljanih kampanja u vezi s pojedinim ličnostima, društvenim grupama ili institucijama bez relevantnih novih podataka koji bi opravdali produženo ili ponovljeno izveštavanje o istoj pojavi, događaju, instituciji ili ličnosti. Kada profesionalna udruženja ukazuju na to da ovo nije prvi put da Željko Mitrović „na isti način zloupotrebljava nacionalnu frekvenciju”, misle na dva slučaja. Još 2002. godine Mitrović je na sličan način napao tadašnjeg člana Saveta za borbu protiv korupcije Vlade Republike Srbije Čedomira Čupića, profesora na Fakultetu političkih nauka. Do napada je došlo nakon što je Čupić javno primetio da vlast kada ruši nelegalno podignute objekte upadljivo zaobilazi takođe nelegalno podignutu zgradu TV Pink. Pink je na to odgovorio tako što je danima, u redovnim i u vanrednim informativnim emisijama, čitao saopštenja svog vlasnika Željka Mitrovića, u kojima je ovaj vređao profesora Čupića. Slučaj je epilog dobio na sudu, koji je Željka Mitrovića obavezao da plati naknadu od 30.000 dinara. Nešto drugačije bilo je 2011. godine. Tada je Mitrović, reagujući povodom odluke hrvatskih carinskih vlasti da mu zaplene jahtu i traže dva miliona evra zbog navodnih carinskih prekršaja napravljenih dok je jahta iz crnogorskih uplovljavala u hrvatske teritorijalne vode, na svojoj televiziji ukinuo hrvatsku muziku i filmove, zabranio reklamiranje hrvatskog turizma i danima vodio antihrvatsku hajku, između ostalog i kroz „hrvatski blok” u informativnim emisijama, u kojem su kao udarne informacije saopštavane vesti o napadima na srpske ili bosanske turiste i uništavanje njihove imovine u Hrvatskoj. Na Pinku je tada bilo saopšteno da ta televizija „više nikada neće zataškavati incidente i neprijatnosti koje srpski, bosanski i crnogorski državljani doživljavaju na letovanju u Hrvatskoj”. Ako su se napadi na profesora Čupića i dešavali pre nego što je Zakon o radiodifuziji donet i stupio na pravnu snagu, „antihrvatska hajka”, zbog privatnog spora koji je Mitrović imao sa hrvatskom carinom, odvijala se nakon toga. U tom smislu, zloupotreba informativnog programa zarad ličnih obračuna svakako može predstavljati ponovljenu povredu Kodeksa ponašanja emitera, te u tom smislu za sobom vući i težu sankciju predviđenu zakonom.

1.3. Dnevni list „Informer” je tokom jula objavljivao niz tekstova u kojima se polemisalo o razlozima zbog kojih je uredniku informativnog programa B92 Veranu Matiću dodeljeno obezbeđenje. U tim tekstovima Matić je, zbog troškova koje budžet Republike Srbije ima za njegovo obezbeđenje, optužen za bahatost. U navedenim tekstovima, čiji je autor Dragan Vučićević, istovremeno i glavni i odgovorni urednik lista „Informer”, spekulisalo se o tome da uredniku B92 obezbeđenje uopšte nije potrebno. Tim povodom oglašila se i Direkcija policije, koja je saopštila da Veran Matić policijsko obezbeđenje nije tražio, već da ga je dobio nakon procene koju su nadležne službe dale na osnovu informacija Tužilaštva za organizovani kriminal i Bezbednosno-informativne agencije. U saopštenju se navodi i to da su troškovi obezbeđenja mnogo manji od eventualnih posledica koje bi, na osnovu bezbednosnih procena, mogle da nastupe.

Procenu bezbednosne ugroženosti svakog lica u Srbiji, pa tako i Verana Matića, vrše nadležni organi Republike Srbije, a ne lice kome se dodeljuje obezbeđenje. Nakon izvršene procene bezbednosne ugroženosti određenog lica, nadležni organ donosi i konačnu odluku o dodeljivanju obezbeđenja, a kroz dalje procene bezbednosne ugroženosti tog lica odlučuje se o dužini trajanja ove mere. Da su novinari u

Srbiji ugroženi svedoče slučajeви ubistva Milana Pantića, Dade Vujasinović, Slavka Ćuruvije, pokušaj ubistva Dejana Anastasijevića i skoro svakodnevni napadi na novinare. Veran Matić je samo jedan od novinara i urednika medija u Srbiji koji je bilo ili trenutno jeste pod policijskom zaštitom. Pod policijskim obezbeđenjem su, osim njega, i generalni direktor RTS-a Aleksandar Tijanić, autorka i urednica emisije „Insajder”, koja se emituje na televiziji B92, Brankica Stanković, dopisnik „Večernjih novosti” iz Loznice Vladimir Mitrić i drugi za koje je procenjeno da im je život ugrožen. Interesantno je i to da je i samog Dragana Vučićevića, glavnog i odgovornog urednika „Informerera” i autora spornih tekstova, u jednom trenutku obezbeđivala policija. Tekstovi u kojima se potencira na tome da je policijsko obezbeđenje pojedinih novinara skupo i nepotrebno, da je, čak, rezultat ličnog hira ugroženih, svakako ne mogu doprineti poboljšanju opšteg položaja novinara u Srbiji. Nesumnjivo, praksa koja postoji u Srbiji da se pojedini novinari godinama drže pod policijskim obezbeđenjem, umesto da se deluje na uzroke zbog kojih su ugroženi, nije dobra. Međutim, optuživanje novinara za takvo stanje predstavlja dodatnu viktimizaciju žrtava i nikako ne može doprineti rešenju problema. Naprotiv, ono predstavlja neprihvatljiv dodatni pritisak na najugroženije redakcije i novinare.

1.4. Na internet portalu „Koreni” objavljen je tekst u kojem se novosadski novinar i književnik Nedim Sejdinović, predsednik Izvršnog odbora NDNV-a, naziva „muslimanskim vojvodom” i „jednim od vodećih vojvođanskih separatista”. U navedenom tekstu Sejdinović se optužuje da je „čovjek koji ne vidi kladu u oku svoje 'islamsko-bošnjačke' skupine”, i da se „usuđuje... da trunke u srpskom oku opisuje kao ogromne klade”. Na portalu se navodi i to da su „Koreni... list Srba iz rasejanja koji se publikuje sa namerom da naše ljude istinito izveštava o dešavanjima u maticama, odnosno sa prostora bivše Jugoslavije, ali i u zemljama u kojima rasejani živimo, a što je od interesa za nas, naš narod i našu otadžbinu”. Glavni i odgovorni urednik Korena je izvesni Nikola Janić, a fizička adresa redakcije je u Švedskoj. Portal je na interentu, međutim, dostupan na domenu koji je registrovan u Srbiji i sa adresom administrativnog i tehničkog kontakta u Srbiji. Tekst su preneli i drugi desničarski internet sajtovi.

Ustavom Republike Srbije predviđa se zabrana svake diskriminacije, neposredne ili posredne, po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu rase, pola, nacionalne pripadnosti, društvenog porekla, rođenja, veroispovesti, političkog ili drugog uverenja, imovnog stanja, kulture, jezika, starosti i psihičkog ili fizičkog invaliditeta. Dalje, Zakonom o javnom informisanju zabranjen je govor mržnje, koji se karakteriše kao objavljivanje ideja, informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, veri, naciji, etničkoj grupi, polu ili zbog njihove seksualne opredeljenosti, bez obzira na to da li je objavljivanjem učinjeno krivično delo. U Srbiji, kao postkonfliktnom društvu, morala bi da postoji daleko veća osetljivost za napade na ljude na nacionalnoj osnovi. Nažalost, izlivi nacionalističke mržnje kojima pojedini novinari u Srbiji zbog svog rada bivaju izloženi na internetu i dalje ne nailaze na adekvatnu reakciju nadležnih.

2. Sudski postupci

2.1. Preduzeće za proizvodnju i distribuciju RTV programa TV Apatin d.o.o. Apatin, osnivač lista „Novi glas komune”, i Vesna Milanović Simčić, glavna i odgovorna urednica tog lista, početkom jula primili su presudu Apelacionog suda u Novom Sadu kojom su obavezani da tužiocima Nenadu Nišiću i Vesni Nišić isplate iznos od po 500.000 dinara, odnosno 1.000.000 dinara ukupno, na ime naknade nematerijalne štete zbog povrede časti i ugleda, i iznos od 99.750 dinara, na ime nakande troškova prvostepenog i drugostepenog postupka. Vesna Milanović Simčić je, kao glavna i odgovorna urednica lista „Novi glas komune”, obavezana da presudu Apelacionog suda u Novom Sadu objavi bez ikakvog komentara i odlaganja, najkasnije u drugom broju „Novog glasa komune”, računajući od dana pravnosnažnosti presude. Apelacioni sud u Novom Sadu je ovom presudom preinačio prvostepenu presudu Višeg suda u Somboru, kojom je taj sud u celosti odbio tužbeni zahtev istaknut prema TV Apatin i Vesni Milanović Simčić. Nenad i Vesna Nišić su početkom februara 2013. godine podneli tužbu za naknadu štete protiv TV Apatin i njene urednice zbog povrede časti i ugleda, uzrokovane objavljivanjem dva teksta u listu „Novi glas komune”, tražeći naknadu štete u iznosu od 2.000.000 dinara. Tekstovi su bili posvećeni samoubistvu kćerke tužilaca u ovom sporu. U tužbi se navodi da su tuženi izveštavali o razlozima za njeno samoubistvo, načinu na koji ga je izvršila, oproštajnom pismu koje je napisala, a da pri tome nisu postupali u skladu sa dužnom novinarskom pažnjom predviđenom članom 3 Zakona o javnom informisanju, koji se odnosi na dužnost novinara i odgovornog urednika javnog glasila da pre objavljivanja informacije koja sadrži podatke o određenom događaju, pojavi ili ličnosti, sa pažnjom primerenom okolnostima provere njeno poreklo, istinitost i potpunost, jer u trenutku objavljivanja informacija nije bilo zvaničnih potvrda da su one tačne. Viši sud u Novom Sadu utvrdio je da se u navedenim tekstovima o pokojnoj devojci govori biranim rečima i da se u njima tužioci ne spominju, pa tako nema uzročne veze između objavljenih informacija i povrede njihove časti i ugleda. Iz tog razloga, kako se u prvostepenoj presudi navodi, oni ne mogu s uspehom potraživati od tuženih naknadu štete za duševne bolove zbog povrede časti i ugleda usled promenjenog odnosa drugih lica prema njima nakon smrti ćerke. Prvostepeni sud je još utvrdio da je autorka tekstova, glavna i odgovorna urednica lista „Novi glas komune”, postupala u skladu s dužnom novinarskom pažnjom i da su objavljene informacije, s obzirom na izvedene dokaze, tačne. Iz navedenih razloga sud je u celosti odbio tužbeni zahtev. Odlučujući po žalbi tužilaca protiv navedene presude, Apelacioni sud u Novom Sadu je presudu Višeg suda u Somboru preinačio. Taj sud je, uprkos tome što je prihvatio stav prvostepenog suda u pogledu utvrđenog činjeničnog stanja, u svojoj presudi naveo da su tuženi povredili pravo na privatnost tužioca i iz tog razloga odlučio da delimično usvoji tužbeni zahtev i to tako što ga je usvojio u delu do 1.000.000 dinara, a u preostalom delu, do traženih 2.000.000 dinara, odbio.

Imajući u vidu da tužioci u ovom sporu uopšte nisu tražili nakanadu štete po osnovu povrede prava na privatnost, te da u tom smislu dokazi nisu ni izvođeni, niti su pak tuženi imali priliku da se na te okolnosti izjasne, čini se da je drugostepeni sud prekoračio tužbeni zahtev i tako povredio odredbe Zakona o

parničnom postupku. Pored toga, drugostepeni sud je propustio da obrazloži na koji su to način tuženi povredili čast i ugled tužioca, tj. u čemu se ogleda uzročna veza između objavljenih informacija i povrede časti i ugleda roditelja, naročito imajući u vidu da je prvostepeni sud utvrdio da „sporni tekstovi imaju afirmativni karakter”, da se u kontekstu odgovornosti za smrt ćerke roditelji ni ne spominju, te da urednik i medij ne bi trebalo da odgovaraju za povredu časti i ugleda tužilaca, eventualnim stvaranjem negativne predstave o njima kod određenog broja ljudi koji su tužioce povezali sa uslovima u kojima je njihova pokojna kćerka živela i zbog kojih se navodno ubila, niti za povredu koju su osećali tužioci povezujući sami vlastitu čast sa takvim uslovima. Problematično je to što se ova presuda ne može dalje pobijati redovnim pravnim lekovima, već samo vanrednim pravnim lekom – posebnom revizijom, koja ne odlaže izvršenje presude. Specifičnost posebne revizije jeste u tome što je ona samo izuzetno dozvoljena, i to ako je po oceni apelacionog suda, odnosno Vrhovnog kasacionog suda, potrebno da se razmotre pravna pitanja od opšteg interesa ili pravna pitanja u interesu ravnopravnosti građana, kao i radi ujednačavanja sudske prakse i u slučaju da je potrebno novo tumačenje prava. Pored mogućnosti izjavljivanja posebne revizije postoji i mogućnost podnošenja ustavne žalbe. Međutim, i u ovom slučaju ustavna žalba ne odlaže izvršenje presude. To znači da tužioci mogu da pokrenu postupak prinudnog izvršenja, a ukoliko bi drugostepena presuda bila ukinuta, prinudno naplaćena novčana sredstva tuženi bi mogli da povrate jedino u novom sudskom postupku. Pored toga što izgleda da je presudom Apelacionog suda u Novom Sadu prekoračen tužbeni zahtev, ova presuda je problematična i sa aspekta visine dosuđene naknade štete, koja je neobičajeno visoka za ovu vrstu postupka i dovodi u pitanje opstanak dva medija čiji je osnivač Preduzeće za proizvodnju i distribuciju RTV programa TV Apatin d.o.o. Apatin – TV Apatin i „Novi glas komune”. Takođe, presuda je interesantna i budući da ukazuje na nivo u kome je sudska praksa u medijskim sporovima, čak i u okviru jednog istog suda, u ovom slučaju Apelacionog suda u Novom Sadu, neujednačena. U jednom od prethodnih izveštaja pisali smo o presudi kojom je isti Apelacioni sud u Novom Sadu odbio tužbeni zahtev roditelja Miladina Kovačevića, koji su podneli tužbu za naknadu nematerijalne štete nastale povredom časti i ugleda protiv Radio difuznog preduzeća B92 a.d. Beograd, Verana Matića, glavnog i odgovornog urednika TV B92, i Nikole Radišića, novinara ove televizije. U tom slučaju naknada je tražena zbog priloga koji je emitovan na TV B92 u kojem je izneta kritika na račun odluke Vlade Republike Srbije iz 2009. godine da država plati 1.000.000 dolara za odštetu Brajanu Štajnhaueru i za kauciju za puštanje Miladina Kovačevića iz pritvora. Kovačevići su odštetu tražili zbog toga što kauciju za puštanje njihovog sina iz pritvora nije platila država, već oni sami. Isti sud, koji je u slučaju Kovačevića protiv B92 ispravno uočio da negativna predstava o Kovačevićima, stvorena kod određenog broja ljudi, nije posledica u medijima pogrešno navedenog iznosa kojim je država nešto platila ili nije platila, sada, čak i u odsustvu greške medija, budući da su objavljene informacije po obrazloženju i prvostepene i drugostepene presude tačne, nalazi da je medij odgovoran, i to čak po osnovu na koji se tužioci uopšte nisu pozvali. Takođe, čak i ako se složimo s tim da medijsko praćenje pojedinih ličnih tragedija često zna da bude bez mere i ukusa, po obrazloženju prvostepene i drugostepene presude, u navedenom slučaju to se nije dogodilo.

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA

1. Zakon o javnom informisanju

1.1. Implementacija Zakona o javnom informisanju obrađena je kroz odeljak o slobodi izražavanja.

2. Zakon o radiodifuziji

2.1. U julu je nastavljen postupak po javnom konkursu za dodelu frekvencija za nacionalno pokrivanje. Rok za podnošenje prijave istekao je 9. jula, a na konkurs su se prijavile dve televizije. Republička radiodifuzna agencija je 11. jula objavila Listu podnosilaca prijave, u kojoj su navedeni i kriterijumi za odlučivanje o izdavanju dozvola. RRA je na svom sajtu objavila i vlasničku strukturu podnosilaca prijave, dok su 17. jula održani javni razgovori sa predstavnicima podnosilaca prijave. U kriterijumima za izdavanje dozvola RRA je navela da će pri odlučivanju naročito voditi računa o poslovnom uspehu podnosioca prijave, gledanosti TV stanice (ako se radi o postojećem emiteru programa), iskustvu u radiodifuziji ili sličnim delatnostima, pretežnoj delatnosti podnosioca prijave, stimulaciji razvoja domaće produkcije, garancijama u pogledu doprinosa kvalitetu i raznovrsnosti programa, ponašanju podnosioca prijave u prethodnom periodu, vlasničkoj strukturi, transparentnosti i poreklu kapitala, sprečavanju otvorenog ili prikrivenog nametanja preovlađujućeg uticaja na javno mnjenje (zaštita pluralizma mišljenja) i ponašanju podnosioca prijave tokom konkursne procedure. Na konkurs su se prijavili Kopernikus Cable Network d.o.o. iz Niša i Nova. rs Television iz Beograda. Na osnovu podataka koje je objavila Republička radiodifuzna agencija, Kopernikus Cable d.o.o ima sledeću vlasničku strukturu: Twintel d. o. o iz Niša (čiji je isključivi vlasnik Zvezdan Milovanović) ima 47,59 % vlasništva, Zvezdan Milovanović neposredno 47,71 %, a Mitra Milovanović 4,7 %. Nova.rs Television je u isključivom vlasništvu Nova.rs Media Holding d. o. o. iz Beograda. Vlasnici Media Holdinga su GMG Media Group d. o. o. iz Beograda sa 7 %, BD Media Invest B.V. iz Holandije sa 85.1 % i Dragan Đurković iz Beograda sa 7.9 %. Isključivi vlasnik GMG Media Group je Ulrich Brock, državljanin Nemačke, a BD Media Invest B. V. je u vlasništvu New Amsterdam Cititrust B. V. iz Holandije, čiji su osnivači Bernd Matthias Dietel (99 %) i Ulf Malte Iversen (1 %), obojica državljani Nemačke.

Na javnim razgovorima sa predstavnicima emitera članovi Saveta RRA postavljali su dodatna pitanja o mogućnostima za ostvarivanje zacrtanih ciljeva iz programskih elaborata, o vlasničkoj strukturi, eventualnom postojanju medijske koncentracije, kao i o spremnosti podnosilaca prijave za prelazak na digitalno emitovanje. Predstavnici TV Kopernikus su kao svoju prednost istakli iskustvo koje imaju u kablovskom emitovanju, i to na tri kanala. Najavili su da će imati između 150 i 200 zaposlenih, od čega oko 100 sa visokom stručnom spremom. Takođe su naveli i to da već sada imaju 20 dopisništava u celoj Srbiji, kao i da su u novu digitalnu opremu uložili oko 5 miliona evra. Članovi Saveta imali su određene

zamerke u pogledu programskog elaborata, tvrdeći da je u pojedinim delovima nekonzistentan. Predstavnicima TV Kopernikus skrenuta je pažnja na pristrasno ponašanje u predizbornoj kampanji u toku izbora 2012. godine, kad se, po mišljenjima pojedinih članova Saveta, ova televizija otvoreno stavljala na stranu jedne političke stranke. Pojedini članovi Saveta postavljali su pitanja o vezi ove televizije sa kablovskim operatorom Kopernikus, ukazujući na to da će novi zakon o elektronskim medijima „najverovatnije izričito zabraniti vertikalnu integraciju”. Predstavnici ove televizije istakli su da je pomenuti kablovski operator odvojena firma u vlasništvu strane kompanije. Kada je reč o Nova.rs, najveći broj postavljenih pitanja odnosio se na njihov interes za bavljenjem medijskom delatnošću, kao i na njihovu vlasničku strukturu. Članove Saveta je zanimalo kakav je interes stranog kapitala da ulaže u ovako malo tržište, koje je u konstantnom opadanju i gde već postoje četiri nacionalna komercijalna emitera i dva javna servisa. Predstavnici ove televizije ukazali su na to da, po njihovom mišljenju, ima prostora da se oni nađu među prva tri emitera. Ta očekivanja argumentovali su kvalitetom usluge koju će biti spremni da ponude, a koja će tehnički biti u skladu sa najmodernijim tokovima, uz visok stepen interaktivnosti, praćena jakom sopstvenom produkcijom. Članove Saveta najviše su interesovala pitanja vlasničke strukture, odnosa sa RTL i sa bivšim direktorom TV Prva Dejanom Jocićem. Predstavnici televizije Nova.rs tvrdili su da nemaju skrivenih vlasnika, da bivši direktor TV Prva ne učestvuje ni u menadžmentu, niti u vlasničkoj strukturi. Odnos sa RTL-om objasnili su kao ugovorni odnos koji podrazumeva tehničku saradnju. RRA je najavila da će Savet o prijavama odlučivati 23. jula, ali zbog odsutnosti većine članova, ova sednica nije održana. Na kraju, do isteka perioda na koji se ovaj izveštaj odnosi odluka nije doneta – odnosno na nju se čeka više od dve nedelje nakon najavljenog datuma.

Savet RRA je istovremeno sa podnosiocima prijava na javni konkurs za nacionalno pokrivanje obavio i razgovore sa predstavnicima podnosilaca prijava za regionalna pokrivanja. Razgovori su obavljani sa predstavnicima TV Jedinstvo i TV NP iz Novog Pazara, TV Telemark iz Čačka, Moja TV iz Beograda i Radio M iz Knjaževca. Kao ni u slučaju nacionalnog konkursa, odluka nije doneta do isteka perioda na koji se ovaj izveštaj odnosi.

III MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA

1. Zakon o javnom informisanju i medijima, Zakon o elektronskim medijima

Posle izlaganja predstavnika Ministarstva kulture i informisanja na sednici skupštinskog Odbora za kulturu i informisanje, koja je održana 17. jula 2013. godine, izvesno je da će se umesto dva zakona usvajati tri, odnosno da će kao poseban zakon postojati Zakon o javnim servisima. Interesantno je to da je informisanje o napretku procesa izrade medijskih zakona naknadno ubačena tačka dnevnog reda za sednicu Odbora od 17. jula, i to na inicijativu Asocijacije nezavisnih elektronskih medija, odnosno nakon

okruglog stola na kome je predstavljena ANEM-ova Monitoring publikacija, koja se bavila, pre svega, pitanjima uspeha, odnosno neuspeha medijske reforme. Na sednici Odbora o izradi medijskih zakona govorio je Dragan Kolarević, pomoćnik ministra kulture i informisanja. Kolarević je rekao da je Nacrt zakona o javnom informisanju i medijima ušao u zvaničnu vladinu proceduru, kao i to da se očekuje da će se, nakon dobijanja mišljenja iz Brisela, predlog zakona, u septembru ove godine, uputiti Narodnoj skupštini. Što se tiče Nacrta zakona o elektronskim medijima i Nacrta zakona o javnim medijskim servisima, javna rasprava se očekuje krajem avgusta. Kolarević je istakao i to da su svi nacrti zakona rađeni uz pomoć eksperata iz Evropske unije, OEBS-a i medijske zajednice Srbije. U raspravi o medijskim zakonima učestvovali su, pored članova Odbora, predstavnici Ministarstva, predstavnici medijske zajednice i međunarodnih organizacija. Razgovaralo se o pitanju finansiranja javnih servisa i ukazano je na moguće posledice povlačenja države iz vlasništva nad medijima i prelaska na projektno finansiranje. Raspravljalo se i o registru medija, načinu rešavanja nadležnosti nad nedozvoljenom medijskom koncentracijom i budućem radu medija na lokalnom nivou. Pomoćnik ministra zadužen za medije najavio je da će budžet biti glavni izvor finansiranja javnih servisa do 2015. godine.

Predstavnici medijske zajednice osudili su kašnjenje usvajanja zakona iz oblasti medija. Ti zakoni su, u skladu sa Medijskom strategijom, morali biti usvojeni još u martu ove godine. Ukazali su i na problem zbog neuniformnog regulisanja oblasti projektnog finansiranja medija, koji će dovesti do toga da se opšti zakonski principi o projektnom finansiranju različito primenjuju na nivou Republike, Autonomne pokrajine i lokalne samouprave. Takođe, medijska zajednica smatra da pitanje mogu li se pojedine odredbe drugih zakona ukidati Zakonom o javnom informisanju i medijima nije formalno, već suštinsko, te da se odluka o tome ne može isključivo prepustiti Republičkom sekretarijatu za zakonodavstvo. Nesporno je da pojedine odredbe Zakona o lokalnoj samoupravi, Zakona o glavnom gradu, Zakona o zaštiti prava nacionalnih manjina, Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, Zakona o Tanjugu i Zakona o javnim službama narušavaju ustavno načelo jedinstva pravnog poretka. Ako bi stav Republičkog sekretarijata za zakonodavstvo bio da se sporne odredbe ne mogu ukidati Zakonom o javnom informisanju i medijima, onda bi problem neusklađenosti zakona i dalje bio aktuelan. Predstavnici ANEM-a zadržali su pravo da komentarišu i odredbe o medijskoj koncentraciji, kada Nacrt zakona o elektronskim medijima bude dostupan, imajući u vidu činjenicu da poslednja verzija Nacrta ne sadrži odredbe o nedozvoljenom objedinjavanju vlasništva za elektronske medije. Neke od tih bojazni dele i predstavnici Evropske komisije, koji su kritikovali kašnjenje medijskih reformi. Primena Medijske strategije je po oceni Direktorata EK za proširenje „sada ključni prioritet“, imajući u vidu odluku Evropskog saveta o otvaranju pristupnih pregovora sa Srbijom. U pismu koje je šef Odeljenja za Srbiju Mirijam Feran, po nalogu evropskog komesara za proširenje Štefana Filea, uputila novinskim agencijama Fonet i Beta, napominje se da je u toj oblasti „neophodan opipljiv napredak“. Naročito se podvlači to da su „prvi rokovi“ predviđeni Medijskom strategijom ostali neispunjeni. Još u martu 2013. godine morali su biti usvojeni medijski zakoni koji bi naročito regulisali status državne novinske agencije Tanjug i drugih medija koji su u vlasništvu države. Takođe, naglašena je potreba da se uskladi državno finansiranje medija na različitim nivoima sa pravilima o državnoj pomoći, uključujući tu i finansiranje kroz reklamne

kampanje iz javnih izvora. Konstatovano je i to da će Srbija, kao zemlja kandidat za članstvo u EU, morati da se suoči sa pitanjima transparentnosti vlasništva i finansiranja medija, koja predstavljaju ključne indikatore u procesu pridruživanja, kao i sa neophodnim izlaskom države iz vlasništva u medijima.

2. Zakon o javnim medijskim servisima

Kako je i zvanično najavljeno da će položaj, ustrojstvo, finansiranje i druga pitanja od značaja za funkcionisanje javnih medijskih servisa biti regulisani posebnim zakonom, kao i da će osnovni izvor njihovog finansiranja biti budžet, postavljaju se pitanja ekonomske održivosti takvog modela i mogućnosti javnih medijskih servisa da vrše svoje programske funkcije, posebno imajući u vidu da vršenje programskih funkcija javnih servisa ni do sada nije bilo zadovoljavajuće. Takođe, kako rešenje da budžet bude osnovni izvor finansiranja javnog servisa nije prepoznato u Medijskoj strategiji, nacrt zakona koji ga bude implementirao predstavljaće odstupanje od Strategije. Osim toga, ovaj model se nije pokazao naročito uspešnim ni u nekim drugim evropskim državama u kojima je primenjen. Crnogorski model, koji se često pominje kao mogući uzor zbog toga što, između ostalog, predviđa i finansiranje iz budžeta, teško da može postati reper. Za razliku od Srbije, Crna Gora ima manje od 700.000 stanovnika i samo jedan javni servis. Ključno je pitanje kako kod predviđenog modela finansiranja iz budžeta obezbediti neophodnu nezavisnost javnog servisa u odnosu na političke pritiske, odnosno izvršnu vlast, konkretno, Ministarstvo finansija i Vladu. Medijski eksperti Evropske komisije koji su analizirali do sada pripremljene nacрте ukazali su na to da bi pre modela prelaska na budžetsko finansiranje trebalo odgovoriti na pitanje zašto građani Srbije ne plaćaju pretplatu. Imajući u vidu osetljivost pitanja i krizu kroz koju prolaze javni servisi, predložili su kompromisno rešenje po kome je pretplata trebalo da ostane, s tim što bi se pronašli modeli koji bi njeno prikupljanje učinili efikasnim, dok bi se iz budžeta obezbeđivao samo nedostajući deo sredstava. Taj deo sredstava, obezbeđen iz budžeta, postepeno bi se, u srazmeri sa porastom naplativosti pretplate, smanjivao.

IV MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

REGULATORNA TELA

1. Republička radiodifuzna agencija (RRA)

1.1. Aktivnostima Republičke radiodifuzne agencije bavili smo se i u delu ovog izveštaja koji se odnosi na implementaciju Zakona o radiodifuziji.

1.2. U julu je Republička radiodifuzna agencija objavila izveštaj o ispunjavanju programskih i zakonskih obaveza pokrajinskog javnog servisa. Kao i u slučaju izveštaja u vezi s ostvarivanjem programskih i zakonskih obaveza republičkog javnog servisa, i ovde nedostaje analiza radio programa, pa se može zaključiti da izveštaj nije potpun. Analiza je obuhvatala programe RTV 1 i RTV 2 u 2012. godini. Što se tiče prvog programa RTV-a, konstatuje se da je, imajući u vidu raznovrsnost programske ponude, ispunjena zakonska obaveza iz člana 77 Zakona o radiodifuziji, koji podrazumeva da programi javnih servisa sadrže informativni, kulturni, umetnički, obrazovni, verski, naučni, dečji, zabavni, sportski i drugi sadržaj, kojima se obezbeđuje zadovoljavanje potreba građana i drugih subjekata, kao i ostvarivanje njihovih prava u oblasti radiodifuzije. Dominantan je udeo informativnog programa (preko 50 %), serijskog (oko 12 %) i zabavnog (oko 12 %). Izveštaj ukazuje na drastičan pad dečjeg, dokumentarnog i filmskog programa. Taj podatak je vrlo indikativan jer ukazuje na to kako se nedostatak finansijskih sredstava za rad javnog servisa odražava na njegov programski sadržaj. Naime, izrazit je pad udela nekomercijalnih programa (dokumentarni i dečji), koji su značajni za ostvarivanje programske funkcije javnog servisa, ali, s druge strane, evidentno je i to da pada i udeo skupog filmskog programa, što je, takođe, direktna posledica nedostatka sredstava. Ako se ovaj trend nastavi, može se očekivati da će se i pokrajinski javni servis preorijentisati na komercijalnije sadržaje, što, opet, može da poremeti odnos na medijskom tržištu i konsekventno dovede do toga da javni servis ne ispunjava svoju ulogu. Tome u prilog ide i podatak koji ukazuje na trend pada premijernog programa u odnosu na reprizni, što se uočava i kod republičkog javnog servisa. Sa oko 80 % udela programa sopstvene produkcije, RTV 1 daleko je premašila zakonsku kvotu sopstvene produkcije, mada je udeo sopstvene produkcije u odnosu na prethodnu godinu opao za skoro 9 %. Oko 87 % sopstvene produkcije je na srpskom jeziku, a ostatak na jezicima manjina. U izveštaju se konstatuje potpuno odsustvo serijskog i filmskog programa sopstvene produkcije. Ovaj podatak takođe ukazuje na nedostatak finansijskih sredstava, imajući u vidu visoke troškove produkcije takvih sadržaja. Posebno je zanimljivo to da je udeo programa nezavisne produkcije oko 7 %, što je ispod zakonskog minimuma. Podsećamo da je to konstatovano i u izveštaju o republičkom javnom servisu: 6,56 % na RTS 1 i 9,01 % na RTS 2, što pokazuje da oba javna servisa malo pažnje posvećuju nezavisnoj produkciji, a to je trend u prethodne 3 godine. Uz to, po oceni RRA, žanrovska struktura programa nezavisne produkcije na RTV 1 ne odgovara primarnom cilju zbog koga su javni servisi uopšte i obavezani da u svoje programe uvrste i sadržaje nezavisnih produkcija. Dok republički javni servis, kome se ne prigovara zbog žanrovske strukture programa nezavisne produkcije, od kvote programa nezavisnih produkcija emituje oko 40% dokumentarnog programa, kod RTV-a je udeo nezavisnih dokumentarnih programa samo 4% od kvote programa nezavisnih produkcija. Javni servisi, s druge strane, tvrde da je i ponuda programa koji im se nude na konkursima za nezavisne produkcije nezadovoljavajuća, odnosno da je kriza pogodila i taj sektor koji nije u stanju da ponudi programe koji će kvalitetom i obimom zadovoljiti potrebe i standarde i RTS-a i RTV-a. Interesantne su i konstatacije RRA koje se odnose na serijski program. Naime, u 2012. godini emitovana je samo jedna domaća serija, i to reprizno, dok premijerni serijski program sadrži samo serije strane produkcije. Evidentno je to da kod RTV-a postoji isti problem kao i kod RTS-a, a on se ogleda u tome što odnos premijernog i repriznog programa značajno preteže u korist repriznog (62 % prema 38 %). Slična situacija je i sa filmskim

programom. Što se tiče programa namenjenih specifičnim društvenim grupama, njihov udeo u programskom sadržaju iznosi oko 3%. Ponovljena je konstatacija iz izveštaja o javnom medijskom servisu na republičkom nivou – program namenjen specifičnim društvenim grupama emitovan je u procentu koji „pokazuje odnos emitera prema obavezama od opšteg interesa u oblasti javnog informisanja, koje su precizirane u članu 78 stav 1 tačka 2 Zakona o radiodifuziji”. RRA propušta da se jasnije izjasni o tome da li je taj procenat dovoljan ili ne, odnosno da li javni servis u svojim programima pokriva, bez diskriminacije, sve segmente društva. Ono što se ipak uočava jeste to da je udeo programa namenjenih specifičnim društvenim grupama na RTV-u tri puta veći od udela programa namenjenih specifičnim društvenim grupama na RTS-u. Statistika ponašanja koje RRA smatra povredama važećih propisa pokazuje da se u odnosu na RTV najveći broj tih povreda odnosi na upotrebu latiničnog umesto ćirilnog pisma, čime se krši Kodeks ponašanja emitera. Ovakav stav RRA može biti sporan, imajući u vidu činjenicu da je na teritoriji AP Vojvodina, u skladu sa Zakonom o službenoj upotrebi jezika i pisma, u službenoj upotrebi i latinično pismo, a da program RTV 1 prate i pripadnici nacionalnih manjina koje koriste latinično pismo i razumeju srpski jezik. Druga grupa ponašanja koje RRA smatra povredama važećih propisa odnosi se na obavezu emitera da programe koji su nepodobni za maloletnike emituju samo u periodu od 00:00-06.00 sati.

Što se tiče RTV 2, njegova funkcija je donekle specifična, budući da emituje programske sadržaje na jezicima nacionalnih manjina, ali i na srpskom jeziku. Analiza RRA pokazuje da su najzastupljeniji jezici: mađarski sa oko 36 %, rumunski sa oko 12 %, rusinski, slovački i romski sa približno istim procentima, oko 10%. Program na srpskom je zastupljen sa oko 8%, a emituju se i programski sadržaji na hrvatskom, makedonskom, ukrajinskom i bunjevačkom jeziku. RRA konstatuje da je raznovrsnošću jezika na kojima se programski sadržaji emituju, RTV 2 ispunio specifične obaveze javnog servisa, koje se odnose na: proizvodnju i emitovanje programa namenjenih svim segmentima društva, posebno vodeći računa o specifičnim društvenim grupama, uvažavanje jezičkih i govornih standarda većinskog stanovništva i u srazmeri nacionalnih manjina, kao i na zadovoljavanje potreba građana za programskim sadržajima koji izražavaju njihov kulturni identitet, a propisane su članom 78 stav 1 tačke 2, 3 i 4. Po ovoj svojoj karakteristici program RTV 2 je specifičan u odnosu na sve ostale programe javnih servisa. Ako uzmemo u obzir izražavanje kulturnog identiteta nacionalnih manjina, budući da ovo nije specifična programska obaveza samo pokrajinskog javnog servisa, uočava se u kojoj je meri program javnog servisa na republičkom nivou ispod standarda koji postavlja RTV 2. Sa druge strane, na RTV 2 programi nezavisnih produkcija nisu zastupljeni u skladu sa zakonom predviđenom kvotom. Ako se program na svim jezicima gleda zbirno, procenat nezavisnih produkcija je oko 7%, ispod zakonskog minimuma od 10%, a, takođe, ponovljena je konstatacija da žanrovska struktura programa nezavisne produkcije na RTV 2 nije odgovarajuća. Od svih kanala javnog servisa u Srbiji jedino je RTS 2 sa 9 % blizu ostvarenja zakonom propisane kvote nezavisne produkcije.

1.3. RRA je na svojoj internet prezentaciji objavila i Izveštaj o ispunjenju obaveza komercijalnih emitera za 2012. godinu. U tom Izveštaju bavili su se ostvarivanjem programskih i zakonskih obaveza komercijalnih emitera koji imaju dozvolu za nacionalno pokrivanje u odnosu na Zakon o radiodifuziji i Zakon o oglašavanju. Evidentno je to da je većina emitera ostvarila zakonske obaveze u pogledu kvota vezanih za programske sadržaje na srpskom jeziku i kvota sopstvene produkcije u okviru tih sadržaja. Jedini izuzetak je TV Prva, koja ne ostvaruje zakonski minimum u pogledu učešća programa na srpskom jeziku od 50%. Međutim, i u odnosu na TV Prva, RRA je konstatovala da je udeo programskih sadržaja na srpskom jeziku, iako i dalje ispod zakonom utvrđene kvote, viši za 10% u odnosu na 2011. godinu. U odnosu na učešće pojedinih žanrova u programskoj ponudi komercijalnih emitera, u Izveštaju se apostrofira da je informativni program dominantan na TV B92, i u pogledu udela u sopstvenoj produkciji (84 %) i u pogledu raznovrsnosti informativnih sadržaja. U programima TV Pink i TV Prva dominiraju zabavni sadržaji, iako i informativni program ovih emitera beleži rast u odnosu na prethodnu godinu. Takođe je istaknuto i to da u okviru zabavnog programa TV Pink dominiraju rijaliti programi. Dečji program je gotovo na svim programima emitera zanemarljivo mali, osim na Hepi Kids TV, koja je specijalizovana za ovu vrstu sadržaja, i Hepi TV, koja beleži udeo dečijeg programa od 7 %. Na osnovu analize RRA, uočljiv je i porast udela dokumentarnog programa na Hepi TV, koji je na ostalim televizijama zastupljen u zanemarljivom procentu. Komercijalni sadržaji na televizijama kreću se od 10 % na Hepi TV do 16% na TV Pink. Na svim televizijama je, u ukupnom iznosu, udeo premijernog programa i dalje veći od udela repriznog. Što se tiče jedinog specijalizovanog programa Hepi Kids TV, koji emituje programske sadržaje namenjene deci, u Izveštaju je navedeno da bi zastupljenost naučnog programa morala da bude u višem procentu, imajući u vidu specifičnu publiku kojoj je program ove televizije namenjen. U izveštaju je skrenuta pažnja i na programske sadržaje koji mogu da naškode maloletnicima. Posebno su pomenute emisije „Preljubnici” i „Trenutak istine”, koji su se u 2012. godini emitovali na TV Pink, i emisija „Luda Kuća”, koja je emitovana na TV Hepi. U Izveštaju je naglašeno da je emisija „Preljubnici” bila najspornija, zbog moralno neprihvatljivih poruka, prikazivanja scena eksplicitnog seksa, nasilja i upotrebe neprimerenog jezika. Savet RRA preduzeo je nekoliko mera, a između ostalog je naložio emiteru da sadržaj obeleži kao igrani, kako gledaoci ne bi bili dovedeni u zabludu da je reč o dokumentarnom programu, uz obavezno pokrivanje psovki i uvredljivog govora signalom, sa ciljem zaštite maloletnika. Podsetićemo da je ova emisija u toku marta bila pod posebnim monitoringom RRA i da je u vezi s njenim sadržajem pokrenut prekršajni postupak, o čemu smo pisali u prethodnim izveštajima. Takođe je kritikovana i emisija „Trenutak istine”, za koju je naglašeno da se u njoj, zbog karaktera pitanja, koja su zbog zadiranja u intimu najčešće na granici pristojnosti i etike, često vređa dostojanstvo ličnosti učesnika. Slična opservacija izneta je i o emisiji „Luda kuća”, koja se emitovala na TV Hepi. Naglašeno je da je ova emisija zasnovana na bizarnim temama, koje šokiraju javnost i u čijoj su osnovi sukob, fizički obračun, psovke i uvrede. Za ovu emisiju Savet RRA je izrekao slične mere kao i za emisiju „Preljubnici”. Analiza obuhvata i pregled obaveza po Zakonu o oglašavanju, uz statistiku procesuiranih prekršaja. Apsolutni rekorder je Hepi TV, protiv koje je RRA podnela prekršajne prijave povodom 800 slučajeva. Najčešće se radi o neodvajanju reklamnih blokova od ostatka programa i probijanju kvote od dozvoljenih 12 minuta reklama na jedan pun sat emitovanog programa. Donekle je specifičan slučaj Hepi TV, za koju RRA

podnosi veliki broj prijava u vezi s kršenjem zabrane oglašavanja alkoholnih pića. Pored toga, protiv Hepi Kids TV, kao specijalizovanog programa za decu, RRA je podnela veliki broj prijava zbog kršenja zabrane da se u dečjim emisijama koje traju duže od 30 minuta emituju samo oglasne poruke namenjene deci.

Na kraju, i u odnosu na ta dva izveštaja, jedan koji se odnosi na pokrajinski javni servis i drugi koji se odnosi na nacionalne komercijalne emitere, možemo izneti iste primedbe koje smo naveli u svojim ranijim izveštajima povodom izveštaja koji se odnosio na republički javni servis. Prvo, nema izveštaja o monitoringu radija, kako programa ustanova javnog servisa, tako ni komercijalnih emitera. Drugo, izostaje kvalitativna analiza, pošto sama statistika o udelu pojedinih vrsta programa ništa ne govori o kvalitetu emitovanog. Treće, ako je svrha izveštaja da utiče na emitere da unaprede svoju ponudu, bilo bi neophodno da se RRA pozabavi i analizom efekata svojih ranijih izveštaja objavljenih u prethodnim godinama. U odsustvu takve analize, postavlja se pitanje svrhe nesumnjivo velikog posla koji RRA jeste obavila. Četvrto, statistika prekršaja data je na način koji krši prezumpciju nevinosti. To što RRA u konkretnom slučaju smatra da je napravljen prekršaj, ne znači da je to i tačno. U pravnom sistemu Srbije postoje sudovi koji o tome odlučuju.

2. Savet za štampu

Savet za štampu je, u periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi, utvrdio da su tri lista prekršila Kodeks novinara. U slučaju gradonačelnika Beograda i predsednika Demokratske stranke Dragana Đilasa protiv dnevnog lista Kurir, Savet za štampu je našao da je Kodeks novinara prekršen tekstom u kome se tvrdi da je Đilas sa ličnog računa iz jedne banke u Beogradu podigao četiri miliona evra u gotovini. Po mišljenju Saveta, Kurir je, ne praveći razliku između činjenica, pretpostavki i nagađanja, objavio netačnu informaciju. U žurbi da informaciju odmah objavi, slepo je verovao svom izvoru i propustio da poslu pristupi s dužnom novinarskom pažnjom. Slično navedenom, u slučaju generalnog sekretara Udruženja novinara Srbije Nina Brajovića protiv dnevnog lista „Politika”, Savet za štampu našao je da je „Politika” prekršila Kodeks novinara time što prethodno nije proverila informaciju i nije konsultovala nijedan drugi izvor, što je u suprotnosti sa načelom objektivnog, tačnog i potpunog informisanja javnosti, ali i time što je novinar, suprotno Kodeksu, „slepo verovao izvoru informacije, ne vodeći računa da izvori često slede svoje interese i prilagođavaju iskaze tim interesima”. U tekstu se inače tvrdilo da je u postupku po tužbi Nina Brajovića za klevetu protiv Petra Stojanovića, odbijenoj zbog dekriminalizacije klevete nakon podnošenja tužbe, nekoliko svedoka navodno potvrdilo tvrdnje iznete u tekstu zbog kojeg je Stojanović i bio tužen. U slučaju predsednika Lige za imunizaciju dr Zorana Radovanovića protiv „Večernjih novosti”, Savet za štampu našao je da su „Novosti” prekršile Kodeks novinara time što njihov novinar, pišući o veoma ozbiljnoj temi, značajnoj za zdravlje velikog broja ljudi, nije postupio u skladu sa pravilima novinarske pažnje i slepo je verovao izvoru, ne uzimajući u obzir da izvor može slediti sopstvene interese ili interese neke društvene grupe i prilagoditi iskaz tim interesima. Takođe, članovi Komisije za žalbe Saveta za štampu smatrali su da je u spornom tekstu prekršena i odredba Kodeksa koja novinaru

zabranjuje da među ljude unosi bezrazložan strah. Uznemiravajuće tvrdnje, iznete bez ikakvih dokaza, da vakcine protiv raka grlića materice nose veliku opasnost po život i zdravlje devojčica, mogu imati veoma ozbiljne posledice. U tekstu je objavljeno da je upotreba vakcina protiv raka grlića materice dovela do 136 smrtnih slučajeva, 942 trajna invaliditeta, a da se 5.919 pacijentkinja nije oporavilo.

Savet za štampu izjasnio se i po zahtevu redakcije nedeljnika „Novi glas komune” iz Apatina da utvrdi da li se Kodeks novinara poštovao u tekstovima „Samoubistvo” i „Samoubistvo studentkinje”, objavljenim 10. avgusta 2012. godine i 17. avgusta 2012. godine, a zbog kojih su presudom Apelacionog suda u Novom Sadu, o kojoj smo pisali u delu ovog izveštaja koji se bavi monitoringom sudske prakse, obavezani da tužiocima Nenadu i Vesni Nišić isplate iznos od 1.000.000 dinara na ime naknade nematerijalne štete. Tekstovi su se odnosili na samoubistvo i motiv za samoubistvo studentkinje u Apatinu. Novinar je u tekstu prepričao i deo oprostajnog pisma koji je devojka ostavila. Osim toga, u tekstu se navodi i to da je devojka živela u nemaštini, kao i da je bila veoma talentovana i izuzetno dobar đak. Uz tekst su objavljene i fotografije kuće u kojoj je živela i slike sa sahrane, kao i njena fotografija sa diplomom sa takmičenja. Nenad i Vesna Nišić roditelji su studentkinje koja je izvršila samoubistvo. Savet za štampu našao je, većinom glasova, da spornim tekstom nije prekršen Kodeks novinara Srbije. Većina članova Komisije za žalbe Saveta za štampu ocenila je da je o preminuloj devojci list pisao sa pijetetom, da je njeno samoubistvo predstavljeno kao tragedija, bez namere da dostojanstvo žrtve i osećanja njene porodice budu povređeni. Kako je reč o događaju koji je potresao grad i o kojem se danima pričalo, prema mišljenju većine članova Komisije, postojali su razlozi da lokalni list izvesti o tome, pokušavajući da rasvetli i motive samoubistva. „Novi glas komune” je, kako je ocenjeno, to uradio sa merom, poštujući interesovanje svojih sugrađana za ovaj slučaj. Dvoje od jedanaest članova komisije, od kojih je konkretnoj sednici prisustvovalo njih desetoro, smatralo je da objavljivanje oprostajnog pisma nije u skladu sa profesionalnim standardima, budući da je reč o ličnom zapisu koji ne sadrži nikakve informacije koje doprinose rasvetljavanju motiva, niti postoji opravdan interes javnosti da s tim bude upoznata. Oni su istakli da je sporan i način na koji su novinari došli do tog pisma. Jedan član Komisije je zbog toga odlučio da prilikom glasanja bude uzdržan, dok je drugi smatrao da je list prekršio Kodeks time što je objavio pismo i upustio se u spekulacije o motivima samoubistva, koje ne može da utvrdi, čime se ušlo u sferu nagađanja i prepričavanja „čaršijskih priča”. To mišljenje je značajno jer pokazuje da novinarske redakcije polako shvataju koliki je značaj samoregulacije, odnosno koliko je značajno da se konsultuje samoregulatorno telo kod svih spornih pitanja koja se svakodnevno javljaju u vršenju novinarske profesije. Takođe, ovom prilikom Zamenik predsednika Upravnog odbora Saveta za štampu Petar Jeremić izjavio je za sajt UNS-a da je „jedan od ciljeva Saveta za štampu da mišljenja Saveta ubuduće budu uzimana u obzir u sudskim sporovima”. Imajući u vidu spornu presudu Apelacionog suda u Novom Sadu, neophodno je čuti i mišljenje struke koje je otelotvoreno u aktivnostima Saveta za štampu.

V PROCES DIGITALIZACIJE

U periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi primetan je zastoj u procesu digitalizacije, barem ako je suditi po zastupljenosti ove teme u medijima. Iščekuje se okončanje Javnog konkursa za dodelu dozvole za emitovanje sa nacionalnim pokrivanjem, jer će tek posle njega biti jasno koje će sve frekvencije biti raspoložive za digitalizaciju, a na osnovu čega će se dalje raditi na ključnim regulatornim dokumentima, poput Plana prelaska na digitalno emitovanje. Beleže se sporadične izjave predstavnika stručne javnosti i Delegacije Evropske komisije u Srbiji, u kojima upozoravaju na kašnjenje procesa digitalizacije, koje može dovesti do toga da Srbija postane „crna rupa” u okruženju koje će biti potpuno digitalno, odnosno u regionu gde će većina zemalja proces digitalizacije završiti pre Srbije. Predstavnicima EK konstantno apeluju na to da se oprema koja je nabavljena iz IPA fondova mora što pre instalirati i staviti u funkciju, kako bi konačna mreža za emitovanje digitalnog signala mogla da se što pre uspostavi. Po svemu sudeći, dok se ne bude znala „sudbina” bivših frekvencija TV Avala, neće se ni znati s čime Srbija ulazi u završnu fazu digitalizacije televizijskog emitovanja.

VI PROCES PRIVATIZACIJE

Uprkos već poznatim problemima zbog kašnjenja sa usvajanjem medijskih zakona, koji posredno utiču i na privatizaciju preostalih medija u javnoj svojini, odnosno dovode u pitanje privatizaciju u rokovima koje predviđa Medijska strategija, u toku jula nastavljen je jedan postupak privatizacije. Gradsko veće Smedereva donelo je odluku da se nastavi privatizacija JP TV Smederevo, koja je započeta 2010. godine. Ova lokalna televizija osnovana je pre skoro 20 godina od strane lokalne samouprave, i jedan je od elektronskih medija u Srbiji koji još nisu privatizovani. Odluka gradskih organa predviđa i to da se broj zaposlenih smanji sa 49 na 34 radnika. Televizija Smederevo je emiter celokupnog programa sa veoma malim udelom sopstvene produkcije, koji se mahom oslanja na reprizne programe. Od 2003. godine, od kada je Zakonom o radiodifuziji predviđena obavezna privatizacija elektronskih medija u javnoj svojini, ovaj proces je doživljavao uspone i padove. Pored odsustva političke volje da se privatizacija okonča, na malu zainteresovanost investitora uticao je i drastičan pad vrednosti medijskog tržišta i tržišta oglašavanja u periodu od 2008. godine, kada je počela ekonomska kriza, pa sve do danas. To je evidentno i na primeru ove lokalne televizije, koja je započela postupak još 2010. godine i nije ga okončala. Ipak, to ne dokazuje da je privatizacija sama po sebi loša, već da je neophodno kontinuirano tražiti uspešne modele privatizacije koji neće dovesti do gašenja medija, odnosno koji će omogućiti da se mediji takmiče na potpuno transparentnoj osnovi, uz puno poštovanje pravila konkurencije.

VII ZAKLJUČAK

Godinama unazad, leto je bilo doba godine u kome su se, mimo javne rasprave, menjali zakoni od značaja za medijski sektor, po pravilu se sužavala sloboda izražavanja i jačali mehanizmi i instrumenti kontrole medija od strane izvršnih vlasti i različitih centara političke ili finansijske moći. Najdrastičniji primer bile su izmene Zakona o javnom informisanju iz 2009. godine, za koje je kasnije i Ustavni sud utvrdio da su bile neustavne. Upravo te izmene izazvale su reakcije struke koje su na kraju i dovele do usvajanja Medijske strategije i pokrenule s mrtve tačke priču o neophodnosti reformi u medijskom sektoru. Nažalost, dok su se anti-reformске izmene medijskih propisa poslednje decenije smenjivale kao na pokretnoj traci, Medijska strategija implementira se nedopustivo sporo. Zakon o javnom informisanju i medijima, iako je već prošao kroz fazu javne rasprave, još uvek nije upućen Skupštini na usvajanje. Zakoni o elektronskim medijima i javnim servisima nisu došli čak ni do faze javne rasprave. Da ni ovo leto ne bi ostalo bez nekog anti-reformskog ispada, mogao bi da se postara javni konkurs za izdavanje dozvola za još jednu komercijalnu nacionalnu televizijsku stanicu. Iako na prvi pogled izgleda da se sve odvija u skladu sa zakonom i da nadležni samo sprovode zakonom utvrđenu proceduru, jasno je da je raspisani tender gotovo potpuno blokirao proces digitalizacije, budući da nadležni, sve dok tender ne bude bio okončan, neće znati sa kojim frekvencijama u postupku digitalizacije mogu da računaju, a sa kojim ne. U međuvremenu, nastavlja se sa degradacijom profesionalnih standarda, o čemu svedoče bezočne orkestrirane kampanje po tabloidima ili na programima pojedinih komercijalnih televizija, kao što su napadi na Verana Matića, urednika informativnog programa na TV B92, u „Informeru” ili na Veselina Simonovića, glavnog i odgovornog urednika „Blica”, na TV Pink. Indikativna je činjenica da je Matić jedan od osnivača ANEM-a, a Veselin Simonović doskorašnji predsednik Upravnog odbora Asocijacije medija, dva profesionalna udruženja koja su prednjačila u svom zalaganju za medijske reforme i implementaciju Medijske strategije. Takođe, ni pravosuđe ne prestaje da iznenađuje. Tako, u jednom od ranijih izveštaja zbog unapređene prakse u medijskim sporovima pohvaljeni Apelacioni sud u Novom Sadu sada donosi odluku koja može da ugasi dva medija u Apatinu, iako su ti isti medij, i po mišljenju prvostepenog suda u istom sporu, Višeg suda u Somboru, ali i po mišljenju Saveta za štampu, u konkretnom slučaju postupili u skladu i sa propisima i sa novinarskim kodeksom.